

Ειδική Εκπαίδευση και Τέχνη

Εγχειρίδιο Τέχνης.....	2
Ο ρόλος του δασκάλου.....	3
Διαμόρφωση και τροποποίηση καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων με στόχο την ανάπτυξη συγκεκριμένων δεξιοτήτων.....	4
<i>Ζωγραφική</i>	4
<i>Κολλάζ</i>	4
<i>Γενικά</i>	5
Τίπς για ένα επιτυχημένο καλλιτεχνικό πρόγραμμα.....	6
Η φύση των καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων.....	6
σε αυτό το εγχειρίδιο.....	6
<i>Εκπαιδευτικές ενότητες πάνω στις οποίες στηρίζονται οι δραστηριότητες</i>	7
<i>Τα πήλινα αγγεία</i>	7
<i>Παίζοντας με τα Γεωμετρικά Σχήματα</i>	7
<i>Μελέτη της ανθρώπινης μορφής</i>	8
<i>Το χρώμα στα ειδώλια</i>	8
<i>Βιβλιογραφία</i>	9

Η Τέχνη είναι σημαντική για όλα τα παιδιά, για τα παιδιά όμως με αναπηρίες είναι ζωτικής σημασίας. Οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες ενισχύουν τις γνωστικές, οπτικοκινητικές και ψυχοκινητικές δεξιότητες, προωθούν την επικοινωνία, ενώ βοηθούν τους μαθητές να αγκαλιάσουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους.

Η τέχνη στην εκπαίδευση παρέχει ευκαιρίες και δυνατότητες στα άτομα να εκφράσουν τα συναισθήματα και τις επιδιώξεις τους, να αναπτύξουν τη φαντασία τους, να αποκτήσουν γνώση και εμπιστοσύνη στον εαυτό τους, και να αυξήσουν την αυτοπεποίθησή και την αυτοεκτίμησή τους.

Οι οδηγίες και οι προτάσεις για δραστηριότητες που περιέχονται στο «Εγχειρίδιο Τέχνης» έχουν ως στόχο να βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς να ανακαλύψουν νέους τρόπους ώστε το μάθημα της τέχνης να έχει ανταπόκριση σε όλα τα παιδιά χωρίς εξαίρεση. Έτσι το αποτέλεσμα μιας καλλιτεχνικής δραστηριότητας μπορεί να γίνει κάτι περισσότερο και να δοθεί έμφαση στη δημιουργική διαδικασία και την αλληλεπίδραση με τα υλικά, για να επιτευχθεί η εξατομικευμένη έκφραση

Εγχειρίδιο Τέχνης

Το “εγχειρίδιο τέχνης” περιλαμβάνει καλλιτεχνικές δραστηριότητες γνωριμίας με την κυκλαδική και αρχαία ελληνική τέχνη, ειδικά σχεδιασμένες για παιδιά με μαθησιακές ή άλλες δυσκολίες και αναπηρίες.

Απευθύνεται σε ειδικούς παιδαγωγούς, γονείς, αλλά και εκπαιδευτικούς σχολείων τυπικής εκπαίδευσης και γενικά όλους όσους θέλουν να περάσουν δημιουργικά το χρόνο τους με το παιδί.

Οι δραστηριότητες μπορούν να χρησιμοποιηθούν

- είτε για να προετοιμάσουν τα παιδιά για μια επίσκεψη στο μουσείο
- είτε για ομάδες στις οποίες μια φυσική επίσκεψη δεν είναι επιλογή (λόγω της απόστασης, των φυσικών περιορισμών και των συναφών)

Το εγχειρίδιο αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί με πολλούς τρόπους από τον εκπαιδευτικό. Οι δραστηριότητες, είναι σχεδιασμένες ανάλογα με τις ενδογενείς δυνατότητες και ανάγκες των παιδιών και περιλαμβάνουν οδηγίες ώστε να επιτρέπουν στον δάσκαλο να προσαρμόσει την δραστηριότητα εξατομικευμένα ανάλογα με τις δεξιότητες του κάθε παιδιού.

Οι δραστηριότητες που προτείνονται παρακάτω

- έχουν στόχο να ενεργοποιήσουν μία ή παραπάνω από τις 5 αισθήσεις μέσα από την χρήση και εξερεύνηση διαφόρων υλικών.

- έχουν σχεδιαστεί έτσι ώστε να ενεργοποιήσουν την περιέργεια, τη δημιουργικότητα και να αναπτύξουν την αυτοεκτίμηση.
- Περιλαμβάνουν τροποποιήσεις που μπορούν να εφαρμοστούν σε παιδιά με διαταραχές στην όραση, ακοή, κίνηση.
- Μπορούν να εφαρμοστούν ατομικά ή σε μικρές ομάδες.

Ο ρόλος του δασκάλου

Ο τρόπος που ο δάσκαλος θα διαχειριστεί τα παιδιά της τάξης του αλλά και ο τρόπος που θα οργανώσει τις δραστηριότητες είναι εξαιρετικά σημαντικός.

Θα πρέπει να δημιουργεί ένα ασφαλές περιβάλλον αποδοχής και κατανόησης με την οργάνωση καταλλήλων δραστηριοτήτων και την υιοθέτηση μιας θετικής στάσης στον τρόπο προσέγγισης των παιδιών. Θα πρέπει να χρησιμοποιεί απλό λεξιλόγιο και να παρουσιάζει την κάθε δραστηριότητα σαν παιχνίδι.

Η τροποποίηση και προσαρμογή της κάθε δραστηριότητας είναι σημαντική, ώστε να μπορούν να συμμετέχουν όλα τα παιδιά στη δημιουργική διαδικασία.

Η δημιουργία της τέχνης είναι μια σημαντική εμπειρία για όλα τα παιδιά και πρέπει να είναι διαθέσιμη τόσο σε παιδιά που αντιμετωπίζουν διάφορες δυσκολίες ή/και αναπηρίες, όσο και παιδιά τυπικής ανάπτυξης

Με απλές τροποποιήσεις, μπορείτε να διασφαλίσετε ότι όλα τα παιδιά μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις αισθήσεις και τη δημιουργικότητά τους στην τέχνη.

Εφόσον κάθε παιδί είναι διαφορετικό, ένας δάσκαλος πρέπει να υιοθετεί μια ευελικτη συμπεριφορά και να προσαρμόζει τις δραστηριότητες με βάση τις προσωπικές ανάγκες και δεξιότητες του κάθε παιδιού.

Σημείωση:

- Επικεντρωθείτε σε αυτά που μπορούν να κάνουν οι μαθητές, όχι σε ό, τι δεν μπορούν, θα σας εκπλήξουν πάντα.
- Μην διστάσετε να δώσετε στους μαθητές κάτι πιο δύσκολο.

Διαμόρφωση και τροποποίηση καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων με στόχο την ανάπτυξη συγκεκριμένων δεξιοτήτων

Η τροποποίηση των υλικών και των δραστηριοτήτων μπορεί να κάνει την τέχνη προσβάσιμη σε όλα τα παιδιά.

Σκοπός μας είναι να επισημάνουμε τις τροποποιήσεις που πρέπει να γίνουν για να μπορέσουν τα παιδιά με ειδικές ανάγκες να συμμετάσχουν στις διάφορες δραστηριότητες και να εξελιχθούν.

Ζωγραφική

Το χαρτί στο οποίο θα ζωγραφίσει το παιδί μπορεί να είναι στερεωμένο σε μια σταθερή επιφάνεια, για να αποφύγουμε την πιθανότητα να γλιστράει, ώστε να δημιουργήσει ανεμπόδιστα και χωρίς δυσκολίες το έργο του (πχ. το χαρτί κολλημένο με χαρτοταινία πάνω στο τραπέζι).

Σε κάποιες περιπτώσεις, είναι καλύτερα να βάλουμε το χαρτί που προκειται να ζωγραφίσει το παιδί σε ένα υψος που να το βλέπει ολόκληρο, είτε βαζοντάς το πάνω σε ένα καβαλέτο ή κολλώντας το στον τοίχο, ώστε το βλέμμα να παραμένει σε μια σταθερή θέση καθόλη τη διάρκεια της δημιουργίας.

Ο δάσκαλος σε κάποιες περιπτώσεις ίσως θα πρέπει να πιάσει το χέρι του παιδιού για να το βοηθήσει, (χωρίς όμως να παρασυρθεί και αντί απλά να το διευκολύνει να το καθοδηγήσει). Προσοχή, το χέρι θα πρέπει να το πιάσει σταθερά και όχι απλώς να το αγγίξει ελαφρά, γιατί αυτό μπορεί να ενοχλήσει το παιδί.

Κολλάζ

Το παιδί πρέπει να αποφασίσει με ποια σειρά θα κολλήσει τα υλικά που έχει, όπως και που θα τα τοποθετήσει πάνω στην επιφάνεια για να δημιουργήσει ένα σύνολο. Καμιά φορά, όταν τα παιδιά έχουν κινητικές δυσκολίες, είναι χρήσιμο ο δάσκαλος να έχει βάλει από την αρχή σε όλη την επιφάνεια του χαρτιού κόλλα, ώστε να διευκολύνει τη διαδικασία.

Το παιδί με αυτισμό, διάσπαση προσοχής ή υπερκινητικότητα, μπορεί εύκολα να αποδιοργανωθεί και συνεπώς να παραιτηθεί από τη δραστηριότητα. Σε αυτή την περίπτωση είναι σημαντικό να τονίσουμε τη δομή του έργου και τα βήματα προς την ολοκλήρωση.

Τα παιδιά με προβλήματα συντονισμού κινήσεων αντιμετωπίζουν δυσκολία όσον αφορά τον χειρισμό της κόλλας (στο πόσο έντονα ή απαλά πιεζουν το σωληνάριο με την κολλα). Γι' αυτό το λόγο θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε ατλακόλλα ή αλευρόκολλα μέσα σε πλαστικά δοχεία, και με τη βοήθεια ενός χοντρού πινέλου να αλείφουν τα παιδιά την κόλλα στο

χαρτί. Έτσι τα παιδιά θα έχουν το χρόνο να παρακολουθήσουν τι συμβαίνει και να αντιδράσουν ανάλογα.

Όσον αφορά τα παιδιά με διάσπαση προσοχής / υπερκινητικότητα, η κατάκτηση των δεξιοτήτων κοψίματος με το ψαλίδι προϋποθέτει ιδιαίτερη καθοδήγηση, αλλά και ενθάρρυνση από το δάσκαλο, ώστε να μη ματαιωθούν. Ένας τρόπος είναι να σηματοδοτήσουμε το περίγραμμα της επιφάνειας που πρέπει να κοπεί με κουκίδες, και να προτρέψουμε τα παιδιά να ακολουθήσουν τη γραμμή με το ψαλίδι τους. Αν το παιδί δεν είναι εξοικειωμένο με το ψαλίδι, είναι χρήσιμο να εξασκηθεί να σκίζει χαρτιά. Με τον τρόπο αυτό θα δυναμώσουν τα χέρια και τα δάχτυλα.

Γενικά

Η τέχνη είναι το καλύτερο μέσο που βοηθάει το παιδί να μάθει, που θεραπεύει ή απλά χαλαρώνει. Σε αυτή τη διαδικασία ο δάσκαλος διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο. Είστε το άτομο που παρακινεί και ενθαρρύνει. Είστε ο διοργανωτής και ο οδηγός.

Να είστε ευαίσθητοι στις ανάγκες του παιδιού. Να είστε δημιουργικοί και προσαρμοστικοί. Να είστε υποστηρικτικοί.

Ο τρόπος που θα συνδυάσετε τους ρόλους αυτούς παίζει καταλυτικό ρόλο στην βιωματική εμπειρία του παιδιού και δημιουργεί τις συνθήκες που υποστηρίζουν την εμφάνιση της δημιουργικής συμπεριφοράς.

Στην τέχνη δεν υπάρχει σωστό ή λάθος. Δημιουργείται απλά, μοιράζεται και εκτιμάται. Για το σκοπό αυτό, η αγκαλιά του παιδικού έργου αποτελεί ουσιαστικό μέρος της καλλιτεχνικής παιδείας. Ομοίως, παρουσιάστε το έργο των παιδιών προβάλλοντας τις δημιουργίες τους στο σχολείο. Αυτό δίνει στα παιδιά μια αίσθηση υπερηφάνειας και επιτυχίας, και ενισχύει τα αισθήματα της αυτοεκτίμησης - ιδίως όταν τα παιδιά βλέπουν άλλους ανθρώπους να θαυμάζουν το έργο τους.

Είναι σημαντικό να είστε υπομονετικοί και θετικοί στην προσέγγισή σας. Εστιάστε στη διαδικασία πολύ περισσότερο από το τελικό αποτέλεσμα. Η ιδέα εδώ είναι να οικοδομήσουμε την αυτοπεποίθηση και να επιτρέψουμε στον μαθητή να έχει μια αίσθηση ολοκλήρωσης. Η πρόκληση είναι να τονίσουμε τη διαδικασία και να εξαλείψουμε τα συναισθήματα αποτυχίας σε περίπτωση που το τελικό αποτέλεσμα δεν ανταποκρίνεται στις προθέσεις του μαθητή.

Μην το παρακάνετε με τους κανόνες! Είναι δύσκολο για ορισμένα παιδιά να μείνουν εστιασμένα σε μια δραστηριότητα. Στόχος είναι να απολαύσουν την εμπειρία.

Αφήστε αρκετό χρόνο για το έργο, έτσι ώστε τα πράγματα να ρέουν με σταθερό αλλά μη πιεστικό ρυθμό. Εάν εσείς ή οι μαθητές σας αισθάνεστε άγχος, θυμηθείτε να πάρετε μερικές βαθιές αναπνοές και χαμόγελο!

Τέλος, να είστε γενναιόδωροι με τον έπαινο και την ενθάρρυνσή σας

Τα παιδιά ανταποκρίνονται καλύτερα σε όμορφα λόγια, φιλοφρονήσεις και στοργή...ειδικά αν τα πράγματα καταλήγουν διαφορετικά από αυτά που θέλουν να επιτύχουν.

Τips για ένα επιτυχημένο καλλιτεχνικό πρόγραμμα

1. Πριν από το πρόγραμμα ο δάσκαλος πρέπει να ελέγξει αν έχει αρκετά υλικά τέχνης για όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας. Αυτά πρέπει επίσης να κατανέμονται ομοιόμορφα για να αποφεύγεται το ανεπιθύμητο στρες και οι συγκρούσεις που προέρχονται από τα παιδιά.
2. Η φιάλη ή τα δοχεία πρέπει επίσης να είναι εύκολο να ανοίξουν και δεν πρέπει να προκαλούν στρες στα παιδιά.
3. Ο δάσκαλος πρέπει να έχει έναν σαφή στόχο για τη δραστηριότητα – Τα παιδιά πρέπει να καταλάβουν και πρέπει να δοθεί ένας συγκεκριμένος στόχος για το γιατί κάνουν το συγκεκριμένο έργο.
4. Είναι χρήσιμο ο δάσκαλος να ορίσει ένα χρονικό πλαίσιο για την επίτευξη του στόχου.

Η φύση των καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων σε αυτό το εγχειρίδιο

Η κάθε δραστηριότητα εστιάζει στην Έκφραση και την Χειροτεχνία, με μία από της δύο να υπερισχύει ανάλογα με τους στόχους του εκπαιδευτικού.

Αποτελεί έκφραση γιατί εθαρρύνει τα παιδιά να εξερευνήσουν, δημιουργήσουν, ανακαλύψουν και εκφράσουν τα συναισθήματά τους. Μέσα από την αλληλεπίδραση με τα υλικά της τέχνης, ανακαλύπτουν τρόπους αναπαράστασης και κατανόησης των εμπειριών τους, και λαμβάνουν αισθητηριακή ανατροφοδότηση.

Αποτελεί χειροτεχνία γιατί παρέχει στα παιδιά ένα τελικό προϊόν. Οι δραστηριότητες σε αυτήν την κατηγορία περιλαμβάνουν προ-cut υλικά (όπως προ-κομμένα σχήματα κλπ) και μια πολύ συγκεκριμένη ακολουθία οδηγιών μέχρι το τελικό αποτέλεσμα. Οι δραστηριότητες αυτές είναι σχεδιασμένες ώστε να προωθήσουν αισθητηριακές και γνωσιακές δεξιότητες, αλλά δεν παύουν να είναι δημιουργικές και καλλιτεχνικές, ενθαρρύνοντας τα παιδιά να συμπεριλάβουν και τις δικές τους ιδέες.

Στην περιγραφή της κάθε δραστηριότητας περιλαμβάνονται :

- Στόχοι κάθε δραστηριότητας χωριστά
- υλικά που χρειάζονται για κάθε δραστηριότητα
- περιγραφή της διαδικασίας και τα βήματα προς την ολοκλήρωσή της

- προτάσεις για τροποποιήσεις και προσαρμογές ειδικά για παιδιά με δυσκολίες στην λεπτή και αδρή κινητικότητα, ακοή, όραση

Εκπαιδευτικές ενότητες πάνω στις οποίες στηρίζονται οι δραστηριότητες

Διακοσμώντας τα αγγεία στα αρχαϊκά χρόνια (700-480 π.Χ.)

Οι Έλληνες την περίοδο αυτή ταξιδεύουν πολύ και ιδρύουν αποικίες. Ο πολιτισμός και η οικονομία των περισσότερων πόλεων γνωρίζουν μεγάλη άνθιση.

Η τέχνη τους επηρεάζεται από τους ξένους πολιτισμούς που γνωρίζουν στα ταξίδια τους και έτσι στα αγγεία απεικονίζονται φανταστικά όντα, άγρια θηρία και λουλούδια, καθώς βέβαια και ανθρώπινες μορφές.

Οι αγγειογράφοι απεικόνιζαν φανταστικά πλάσματα (σφίγγες και σειρήνες), γνωστά από τη μυθολογία.

Δείξτε στα παιδιά τις παραστάσεις των φανταστικών όντων και των μυθολογικών πλασμάτων πάνω στα αγγεία και ζητείστε τους να δημιουργήσουν τα δικά τους φανταστικά πλάσματα.

Τα πήλινα αγγεία

Πώς κατασκευάζονταν όμως τα πήλινα αγγεία? Πρώτα πρώτα χρειάζεται κατάλληλο χώμα, πηλόχωμα ή άργιλος. Ο πηλός που έβγαζαν από τη γη ήταν γεμάτος με πετρούλες και ξυλαράκια και έπρεπε να καθαριστεί. Τον τοποθετούσαν σε δεξαμενές με νερό και το ξέπλεναν πολλές φορές. Στη συνέχεια τον φύλαγαν σε κομμάτια σε σκοτεινά δωμάτια.

Δείξτε στα παιδιά τι μπορούν να κάνουν με ένα κομμάτι πηλού. Εξηγείστε τους ότι πρέπει να τον πλάσουν πολύ καλά με τα χέρια για να φύγουν οι φυσαλίδες αέρα και να μη ραγίσει όταν στεγνώσει ή στο ψήσιμο. Αφήστε τα να πειραματιστούν με το υλικό. Όταν ο πηλός είναι αρκετά υγρός, να καταλάβουν ότι μπορούν ακόμα και να ζωγραφίσουν με αυτόν.

Τα έργα τους την επόμενη μέρα θα έχουν στεγνώσει και θα είναι έτοιμα να τα ζωγραφίσουν.

Παίζοντας με τα Γεωμετρικά Σχήματα

Με την κάθοδο των Δωριέων, το 1100π.χ., αρχίζει μια νέα περίοδος της Ελληνικής Ιστορίας που διαρκεί μέχρι το τέλος του 8ου π.Χ. αιώνα και ονομάζεται Γεωμετρική. Τα αγγεία κατασκευάζονται με τον κεραμεικό τροχό από τους αγγειοπλάστες και διακοσμούνται από τους αγγειογράφους με γεωμετρικά σχήματα (κύκλους, ημικύκλια, τρίγωνα, ρόμβους).

Χρησιμοποιείτε με τα παιδιά γεωμετρικά σχήματα που θα βρείτε στα φύλλα εργασίας για να δημιουργήσετε με κολλάζ έναν φανταστικό γεωμετρικό κόσμο.

Μελέτη της ανθρώπινης μορφής

Οι αρχαίοι Κυκλαδίτες όπως και οι άνθρωποι σε όλα τα μέρη του κόσμου, θέλησαν να αποδώσουν την ανθρώπινη μορφή. Το υλικό που υπήρχε γύρω τους ήταν το λευκό μάρμαρο, και έτσι το διάλεξαν για να σκαλίσουν τα αγαλματάκια, τα "ειδώλια", μικρά είδωλα Θεού, όπως είναι μια από τις πολλές σημασίες της λέξης. Ποιά ήταν ακριβώς η σημασία των ειδωλίων αυτών δε θα το μάθουμε ποτέ με σιγουριά. Τα περισσότερα είναι γυναικεία και έχουν βρεθεί σε τάφους μαζί με άλλα αντικείμενα που συνόδευαν τον νεκρό στο μακρινό ταξίδι του. Ελάχιστα βρεθήκαν ολόκληρα, ενώ τα περισσότερα από αυτά ήταν σπασμένα, και η δουλειά των αρχαιολόγων δύσκολη, αφού έπρεπε να τα ταιριάξουνε.

Προτείνετε να παρατηρήσουν τα ειδώλια και να δώσουν τις δικές τους ερμηνείες.

Το χρώμα στα ειδώλια

Τα ειδώλια μέσα στις προθήκες όπως τα βλέπουμε σήμερα έχουν το λευκό χρώμα του μαρμάρου. Οι καλλιτέχνες όμως που τα κατασκεύασαν πριν από 5.000 χρόνια είχαν ζωγραφίσει λεπτομέρειες, όπως μάτια, στόμα, μαλλιά. Με το πέρασμα όμως του χρόνου τα χρώματα έχουν σβηστεί.

Πρότεινε στους μαθητές να συμπληρώσουν τα χαρακτηριστικά του προσώπου που λείπουν για να πάρει ζωή το αγαλματάκι.

Βιβλιογραφία

Ahmed, S. H. & Siddiqi, M. N. (2006). Essay healing through art therapy in disaster settings. *Lancet*, 368, 528-529 .

American Art Therapy Association. (1997). *Talk, talk, talk, when do we draw?* Milwaukee, Wisconsin.

Evans, K. & Dubowski, J. (2001). *Art therapy with children on the autistic spectrum: Beyond words*. London: Jessica Kingsley.

Henley, D. (1992). *Exceptional children, exceptional art*. Worcester, MA: Davis Publications.

Henley, D. (1998). Art therapy in socialization program for children with attention deficit hyperactivity disorder. *American Journal of Art Therapy*, 37 (1).

Naumburg, M. (1973). *An introduction to art therapy*. New York: Teachers College Press.

Osborne, J. (2003). Art and the child with autism: Therapy or education?. *Early Child Development & Care*, 173(4), 411- 423.

